

ОЦІНЮВАННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПРІОРИТЕТНИХ ГАЛУЗЕЙ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

©2022 КУНИЦЬКА-ІЛЯШ М. В.

УДК 352.072.2

JEL Classification: C50; E22; G32; L51

Куницька-Іляш М. В.

Оцінювання фінансової безпеки пріоритетних галузей національної економіки України

Метою статті є розробка та апробація методичного підходу до аналізування фінансової безпеки пріоритетних галузей національного господарства. У статті акцентовано на актуальності розгляду проблематики економічної та, зокрема, фінансової безпеки на рівні галузевої економічної системи. Розроблено авторську методику аналізування та оцінено вагові коефіцієнти індикаторів фінансової безпеки сільського господарства, промисловості, будівельної сфери та транспорту, складського господарства, поштової і кур'єрської діяльності України. Визначено структуру фінансової безпеки пріоритетних галузей національної економіки – інвестиційна, кредитна, боргова, грошова, виробничо-господарська, системно-структурна компоненти та за цими складовими безпеки оцінено вагові коефіцієнти індикаторів. Такий підхід дозволив ідентифікувати індикатори, які меншою мірою, та індикатори, які більшою мірою позначаються на загальному стані субіндексів, а отже, визначають загальний рівень фінансово-економічної безпеки пріоритетних галузей національної економіки України. Розраховано інтегральні значення фінансової безпеки пріоритетних галузей національної економіки України за 2010–2020 рр. Результати оцінювання дозволили ідентифікувати, по-перше, стан фінансової безпеки аналізованих галузей; по-друге, динамічні характеристики зміни рівня фінансової безпеки пріоритетних галузей національної економіки; по-третє, міру диференціації у стані фінансової безпеки з-поміж аналізованих видів економічної діяльності; по-четверте, сформулювати висновки відносно чинників впливу на параметри фінансової безпеки пріоритетних галузей національної економіки України; по-п'яте, визначити стратегічні напрями та розробити комплекс інструментів державної політики, орієнтованої на посилення фінансової безпеки з урахуванням існуючої специфіки для сільського господарства, промисловості, будівельної сфери та транспорту, складського господарства, поштової і кур'єрської діяльності України. Перспективи подальших наукових досліджень в аналізованій сфері стосуються формування рекомендацій відносно ув'язки результатів аналізу з формуванням заходів у сфері зміцнення фінансово-економічної безпеки пріоритетних галузей економіки України.

Ключові слова: економічна безпека держави, пріоритетні галузі, фінансово-економічна безпека галузі, методологія аналізування, декомпозиція, індикатори безпеки, структурно-компаративний аналіз, вагові коефіцієнти.

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2022-3-45-51>

Рис.: 1. **Табл.:** 1. **Формул.:** 6. **Бібл.:** 14.

Куницька-Іляш Марта Василівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економіки підприємства, інновацій та дорадництва в АПК імені І. В. Поповича, Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького (вул. Пекарська, 50, Львів, 79010, Україна)

E-mail: kunytskam@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2559-1065>

Researcher ID: <https://publons.com/researcher/2105296/marta-kunytska-iliash-m-kunytska-iliashmarta-kunyt/>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57217159209>

UDC 352.072.2

JEL Classification: C50; E22; G32; L51

Kunytska-Iliash M. V. Assessing the Financial Security of Priority Sectors of the National Economy of Ukraine

The purpose of the article is to develop and appraise a methodical approach to analyzing the financial security of priority sectors of the national economy. The article emphasizes the relevance of considering the issues of economic and, in particular, financial security at the level of the sectoral economic system. The authors' own methodology of analysis is developed and the weighting factors of indicators of financial security of agriculture, industry, construction and transport, warehousing, postal and courier activities of Ukraine are evaluated. The structure of financial security of priority sectors of the national economy, i. e., the investment, credit, debt, monetary, production and economic, system-structural components is determined and the weighting factors of indicators are evaluated according to these security components. This approach made it possible to identify the indicators with a lesser extent along with the indicators with a greater extent of an impact they have on the general condition of subindexes, and therefore determine the overall level of financial-economic security of priority sectors of the national economy of Ukraine. The integral values of financial security of priority sectors of the national economy of Ukraine for 2010-2020 were computed. The results of the assessment allowed to identify, firstly, the state of financial security of the analyzed industries; secondly, the dynamic characteristics of changes in the level of financial security of priority sectors of the national economy; thirdly, the measure of differentiation in the state of financial security among the analyzed types of economic activity; fourthly, to form conclusions regarding the factors influencing the parameters of financial security of priority sectors of the national economy of Ukraine; fifthly, to determine the strategic directions and develop a set of the State policy instruments focused on strengthening financial security, taking into account the existing specifics for agriculture, industry, construction and transport, warehousing, postal and courier activities of Ukraine. Prospects for

further scientific research in the analyzed sphere relate to the formation of recommendations regarding the linking of the results of the accomplished analysis with the formation of actions in the field of strengthening the financial-economic security of priority sectors of the Ukrainian economy.

Keywords: economic security of the State, priority sectors, financial-economic security of the industry, analysis methodology, decomposition, security indicators, structural and comparative analysis, weighting factors.

Fig.: 1. **Tabl.:** 1. **Formulae:** 6. **Bibl.:** 14.

Kunynska-Iliash Marta V. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Enterprise Economics, Innovation and Counseling in the Agroindustrial Complex named after I. V. Popovich, Stepan Gzhytskyi National University of Veterinary Medicine and Biotechnologies Lviv (50 Pekarska Str., Lviv, 79010, Ukraine)

E-mail: kunyskam@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2559-1065>

Researcher ID: <https://publons.com/researcher/2105296/marta-kunynska-iliash-m-kunynska-iliashmarta-kunyt/>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57217159209>

Вступ. Враховуючи диференційований каузальний зв'язок структурних реформ, економічних трансформацій і фінансової резилентності галузей національного господарства в умовах соціально-економічних і суспільно-політичних потрясінь, екзистенційно-прикладного значення й особливої актуальності набуває оцінювання фінансової безпеки пріоритетних галузей економіки.

Наявне методичне забезпечення дослідження фінансової безпеки галузей національної економіки України є фрагментарним, неповним і таким, що не сприяє комплексному аналізу, імітаційному моделюванню, у т.ч. сценарному прогнозуванню, ризиків і загроз, впливу змін глобальної і національної економічної кон'юнктури на фінансову стійкість галузей. Отже, унеможлиблюється ефективна реалізація адаптивних заходів забезпечення належного рівня фінансової безпеки галузей національного господарства України задля досягнення її збалансованого розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Загальна сутнісно-змістова характеристика, а також декомпозиційна структура фінансової безпеки на рівні держави, галузі, регіону визначені такими науковцями, як Г. Козаченко, Ю. Погорелов, А. Герасименко [8, с. 44–55], Ю. Харазішвілі [12, с. 44–57], Я. Березівський, В. Збарський, А. Збарська [13, с. 825–836] та ін. При тому специфіка (щодо змістової характеристики, структури, методики аналізування та підходів до забезпечення) фінансової безпеки на рівні галузі та галузевих об'єднань є предметом наукових досліджень Т. Васильціва, Р. Уразалієва [1, с. 153–158], О. Ярошка [3, с. 132–136], С. Васильчак [4, с. 19–25] та ін. Визначенню складу індикаторів, узагальненню внутрішніх та зовнішніх чинників впливу, характеристики умов формування параметрів безпеки присвячені публікації таких дослідників, як В. Буколова [1, с. 21–28], В. Дмитренко [5], С. Довбня, Н. Гічова [6, с. 88–96], К. Дяченко [7, с. 31–36], Р. Лупак, А. Дідич [9, с. 248–252], С. Марущак [10, с. 16–21], Л. Фролова, О. Роженко [11, с. 199–209], Р. Бойко [14, с. 855–864] та ін.

Водночас на сьогодні практично відсутні та все ще не напрацьовано єдиного підходу до дослідження фінансової безпеки на рівні галузі; не у всіх дослідженнях застосовується методика інтегрального оцінювання стану фінансової безпеки, причому пріоритетних стратегічних для національної економіки галузей.

Метою статті є розробка та апробація методичного підходу до аналізування фінансової безпеки пріоритетних галузей національного господарства.

Методику оцінювання фінансової безпеки пріоритетних галузей економіки сформовано у проекції двох етапів: (1) розробка інформаційно-аналітичного забезпечення моніторингу фінансової безпеки пріоритетних галузей економіки, що передбачає формування функціонально-системної моделі фінансової безпеки галузей відповідно до умов економічного розвитку країни (системно-структурний підхід); (2) побудова динамічних рядів емпіричних показників фінансової безпеки пріоритетних галузей економіки, у тому числі їх компонент (інтегрально-темпоральний підхід).

На основі принципів доступності даних, універсальності показників і здатності компаративного аналізу для оцінювання фінансової безпеки пріоритетних галузей економіки України (за 2010–2020 рр.) побудовано функціонально-системну модель з шести компонент (інвестиційна, кредитна, боргова, грошова, виробничо-господарська, системно-структурна) (формула 1).

$$FS_t^n = f(a_t^n(I); a_t^n(Cr); a_t^n(L); a_t^n(M); a_t^n(ME); a_t^n(SC)), \quad (1)$$

де FS_t^n – інформаційно-аналітична модель оцінювання фінансової безпеки n -ї пріоритетної галузі національної економіки у t -період часу;

$a_t^n(I); a_t^n(Cr); a_t^n(L); a_t^n(M); a_t^n(ME); a_t^n(SC)$ – система індикаторів інвестиційної, кредитної, боргової, грошової, виробничо-господарської, системно-структурної складових фінансової безпеки n -ї галузі у t -період часу.

Для побудови однорідних динамічних рядів показників у межах компонент фінансової безпеки галузей здійснено нормування за формулою (2) для індикаторів-стимуляторів та індикаторів-дестимуляторів за формулою (3):

$$z_{it}^{sn} = \frac{x_{ikt}^n}{x_{\max ikt}^n}, \quad (2)$$

$$z_{it}^{dn} = \frac{x_{\min ikt}^n}{x_{ikt}^n}, \quad (3)$$

де z_{it}^{sn} , z_{it}^{dn} – нормовані значення i -го індикатора-стимулятора та індикатора-дестимулятора n -ї галузі у t -період часу;

x_{ikt}^n – вихідне значення i -го індикатора k -ї компоненти безпеки n -ї галузі у t -період часу;

x_{maxikt}^n , x_{minikt}^n – максимальне та мінімальне значення i -го індикатора k -ї компоненти безпеки n -ї галузі національної економіки за t -період часу.

Для системно-структурної компоненти фінансової безпеки галузей застосовується змішаний метод нормування показників і додаткова умова (формула 4), оскільки індикатори групи мають комплементарний вплив.

$$z_{it}^{sn} = \frac{x_{ikt}^n}{x_{maxikt}^n}, \sum x_{ikt}^n = 100\%, \quad (4)$$

де x_{maxikt}^{nN} – максимальне значення i -го індикатора k -ї компоненти безпеки n -ї галузі у N -й сукупності галузей економіки за t -період часу.

Розрахунок вагових коефіцієнтів індикаторів у межах окремих компонент фінансової безпеки та кожної компоненти, зокрема, здійснюється з використанням методу *Principal components* (формула 5).

$$w_{ki}^n = \frac{|PC_{ki}^n|}{\sum_{i=1}^j PC_{ki}^n}, \sum w_{ki}^n = 1, \quad (5)$$

де w_{ki}^n – значення вагового коефіцієнта i -го індикатора k -ї компоненти безпеки n -ї галузі;

PC_{ki}^n – значення головної компоненти i -го індикатора k -ї компоненти безпеки n -ї галузі;

j – кількість індикаторів у k -й компоненті фінансової безпеки n -ї пріоритетної галузі національної економіки.

Емпіричні показники фінансової безпеки пріоритетних галузей розраховуються з використанням мультиплікативного підходу (формула 6).

$$IFS_t^n = \prod_{k=1}^m GFS_{kt}^n, \quad (6)$$

де GFS_{kt}^n – значення емпіричного показника k -ї компоненти безпеки n -ї галузі економіки у t -період часу;

IFS_t^n – інтегральне значення фінансової безпеки n -ї пріоритетної галузі національної економіки у t -період часу.

Авторська методика дозволяє виявляти структури взаємозв'язків між індикаторами у межах кожної компоненти фінансової безпеки та будувати динамічні ряди емпіричних показників безпеки. Такий метод розрахунку інтегрального показника враховує сигмудальний характер фінансово-економічних процесів через використання логарифмічної функції.

Виклад основного матеріалу. Отримані інтегровані емпіричні показники компонент фінансової безпеки пріоритетних галузей національної економіки України за 2010–2020 рр. свідчать про послаблення рівнів фінансової резилентності в періоди економічних криз і посилення ринкових турбулентностей. Так, рівень інвестиційної безпеки промислового сектора України протягом досліджуваного періоду був найбільшим у 2010–2011 рр. (0,705 і 0,759 відповідно), а найменшим – у 2014 р. (0,340). Серед пріоритетних галузей національної економіки найменший рівень інвестиційної безпеки за досліджуваний період спостерігався у сільському господарстві та транспортній сфері. Наприклад, якщо у 2018 р. рівень інвестиційної безпеки промислового сектора становив 0,553, то сільського господарства – лише 0,152 (табл. 1). Така тенденція пояснюється

Таблиця 1

Емпіричні показники компонент фінансової безпеки пріоритетних галузей національної економіки України, 2010–2020 рр.

Компоненти	Галузі	Роки / коеф.										
		2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
I. Інвестиційна	n (1)	0,705	0,759	0,571	0,492	0,474	0,514	0,686	0,551	0,553	0,544	0,489
	n (2)	0,679	0,547	0,312	0,270	0,415	0,466	0,231	0,282	0,152	0,276	0,239
	n (3)	0,449	0,503	0,583	0,398	0,438	0,592	0,237	0,267	0,248	0,349	0,137
	n (4)	0,527	0,492	0,376	0,324	0,338	0,412	0,163	0,188	0,204	0,300	0,162
II. Кредитна	n (1)	0,319	0,852	0,937	0,893	0,748	0,651	0,606	0,620	0,643	0,716	0,581
	n (2)	0,486	0,461	0,541	0,520	0,500	0,519	0,584	0,489	0,524	0,530	0,563
	n (3)	0,683	0,628	0,793	0,799	0,573	0,356	0,401	0,399	0,408	0,693	0,722
	n (4)	0,674	0,613	0,477	0,507	0,432	0,573	0,625	0,599	0,594	0,537	0,543
III. Боргова	n (1)	0,962	0,929	0,946	0,911	0,822	0,736	0,674	0,654	0,651	0,687	0,682
	n (2)	0,993	0,922	0,881	0,798	0,727	0,624	0,338	0,649	0,695	0,724	0,743
	n (3)	1,000	0,914	0,885	0,829	0,811	0,689	0,697	0,632	0,639	0,596	0,568
	n (4)	0,810	0,751	0,756	0,704	0,608	0,952	0,861	0,846	0,761	0,677	0,693

Закінчення табл. 1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
IV. Грошова	n (1)	0,482	0,581	0,512	0,380	0,366	0,334	0,300	0,632	0,692	0,742	0,208
	n (2)	0,923	0,861	0,818	0,638	0,510	0,425	0,217	0,457	0,509	0,547	0,494
	n (3)	0,589	0,537	0,523	0,588	0,610	0,512	0,588	0,540	0,757	0,667	0,537
	n (4)	0,788	0,705	0,730	0,439	0,332	0,409	0,543	0,391	0,410	0,454	0,493
V. Виробничо-господарська	n (1)	0,547	0,624	0,569	0,554	0,605	0,687	0,844	0,932	0,924	0,805	0,839
	n (2)	0,595	0,627	0,618	0,586	0,740	0,839	0,891	0,718	0,695	0,651	0,647
	n (3)	0,110	0,157	0,128	0,148	0,706	0,089	0,093	0,221	0,269	0,798	0,601
	n (4)	0,654	0,474	0,482	0,438	0,244	0,305	0,439	0,240	0,258	0,535	0,497
VI. Системно-структурна	n (1)	0,776	0,774	0,756	0,736	0,713	0,837	0,802	0,783	0,793	0,781	0,761
	n (2)	0,172	0,182	0,194	0,203	0,222	0,292	0,324	0,326	0,312	0,318	0,337
	n (3)	0,031	0,031	0,033	0,033	0,031	0,036	0,034	0,040	0,035	0,038	0,039
	n (4)	0,172	0,165	0,174	0,166	0,189	0,161	0,180	0,180	0,186	0,166	0,159

Примітка: n (1) – промисловий сектор; n (2) – сільське господарство; n (3) – будівельна сфера; n (4) – транспорт, складське господарство, пошта та кур'єрська діяльність.

Джерело: авторські розрахунки

незначними за обсягами вливань іноземних та капітальних інвестицій в основний капітал сільського господарства та транспортної галузі економіки України. Варто зазначити, що для усіх пріоритетних галузей національної економіки України за 2010–2020 рр. (крім промислового сектора в 2010–2011 рр.) інвестиційна безпека була на помірному рівні, не перевищуючи позначки 0,680.

Рівень кредитної безпеки промислового сектора за 2010–2020 рр. знаходився вище помірного, порівняно з іншими пріоритетними галузями національної економіки України. Найбільше значення кредитної безпеки спостерігалось у 2012 р. через кратне збільшення оборотності дебіторської і кредиторської заборгованості (з 0,317 і 0,239 до 2,877 і 2,385).

За досліджуваний період промисловий сектор і сільське господарство України зберегли помірно-стійкий характер вчасно виконувати зобов'язання щодо погашення основної заборгованості, підтримуючи належні рівні платоспроможності та кредитні рейтинги. Зокрема, рівень кредитної безпеки сільського господарства України збільшився на 15,8 в.п. за 2010–2020 рр., а будівельної сфери – на 5,7 в.п. Натомість кредитна безпека транспортної галузі України послабилася на 19,4 в.п. через значне зменшення рівня ліквідності суб'єктів господарювання галузі (з 0,017 у 2010 р. до 0,826 у 2020 р.) та зростання частки заборгованості за банківськими та корпоративними кредитами (з 10,5 % у 2010 р. до 52,3 % у 2020 р.)

Рівень боргової безпеки пріоритетних галузей національної економіки України був один із найбільших, порівняно з іншими компонентами фінансової безпеки. Однією з ключових причин вище помірного рівня боргової безпеки пріоритетних галузей національного господарства України було позитивне сальдо фінансової діяльності суб'єктів господарювання промисловості і сільського господарства у 2010–2014 рр., про що свідчать високі значення емпіричних показників боргової безпеки галузей (0,911 і 0,798 у 2013 р.). Зокрема, рівень боргової безпеки промислово-

го сектора України був найвищий у 2010 р. (0,962), що на 29,1 в.п. більше, ніж у 2020 р. Тригерами послаблення боргової безпеки промислового сектора, як і інших пріоритетних галузей національного господарства України у 2015–2020 рр., стало зростання відсоткових ставок на ринку державних запозичень, підвищення рівня оподаткування суб'єктів господарювання, зменшення виробничого споживання внаслідок скорочення інвестиційної діяльності, «відплив» з країни сукупних валютних резервів. У 2020 р. спостерігалось послаблення боргової безпеки сільського господарства та транспортної галузі до позначки 0,743 і 0,693 відповідно, що на 25,2 в.п. і 14,5 в.п. менше, ніж у 2010 р. Отже, послаблення боргової безпеки безпосередньо веде і до зниження рівня грошової і виробничо-господарської стійкості суб'єктів господарювання пріоритетних галузей національного господарства України.

Безпека грошового обігу промислового сектора України перебувала на рівні нижче середнього, зокрема у 2020 р. становила 0,208 (критичний рівень). Послаблення безпеки грошового обігу пояснюється зменшенням рівнів обороту грошових активів і покриття короткострокових кредитів у 2019–2020 рр. Натомість безпека грошового обігу сільського господарства України у 2017–2019 рр. демонструвала висхідну тенденцію (з 0,457 у 2017 р. до 0,547 у 2019 р.) через збільшення рівня достатності та ефективності грошового потоку суб'єктами господарювання. Аналогічна ситуація – у будівельній і транспортній галузях економіки України, зокрема, спостерігається суттєве зростання рівня грошової безпеки з 0,544 і 0,391 у 2017 р. до 0,667 і 0,454 у 2019 р. на тлі зменшення частки довгострокових кредитів у загальному обсязі наданих кредитів суб'єктам галузі.

Рівень виробничо-господарської безпеки пріоритетних галузей національного господарства України за 2010–2020 рр. вирізняється значною диференціацією як між галузями, так і в динаміці. Наприклад, у 2010 р. рівні виробничо-господарської безпеки транспортної галузі і промислового сектора становили 0,654 і 0,547 відповідно,

а будівельної галузі – 0,110. У 2014 р. і 2019 р. будівельна галузь України демонструвала найвищі рівні виробничо-господарської безпеки (0,706 і 0,798 відповідно), що пояснюється високими рівнями рентабельності операційної діяльності суб'єктів господарювання (5,8% і 4,6 % відповідно). Натомість виробничо-господарська безпека промислового сектору та сільського господарства України за досліджуваний період мала стійку висхідну тенденцію (на 53,4 в.п. і 8,7 в.п. відповідно).

Інвестиційна безпека пріоритетних галузей України характеризувалася трендом середньорічного послаблення на рівні близько 4 в.п. (крім промислового сектора). Натомість кредитна і виробничо-господарська безпеки пріоритетних галузей національної економіки демонстрували темпи посилення на 1-2 в.п. і 3-4 в.п. відповідно (за винятком транспортної галузі, для якої середньорічні темпи послаблення кредитної і виробничо-господарської безпеки становили 1,3 в.п. і 1,6 в.п.). Найбільші темпи послаблення безпеки грошового обігу мала транспортна галузь (6,5 в.п.), а боргової безпеки – будівельна галузь (4,3 в.п.). Примітно, що перманентний характер послаблення боргової безпеки на рівні 1-4 в.п. демонстрували усі пріоритетні галузі за 2010–2020 рр.

На забезпечення фінансової резилентності промислового сектору України за 2010–2020 рр. найбільший вплив мала виробничо-господарська (ваговий коефіцієнт становив 27,1 %) і боргова (26,7 %) безпека, сільського господарства – боргова та грошова (19,1 % і 18,8 % відповідно), а будівельної галузі – боргова (23,0 %) і системно-структурна (21,0 %) безпека. Контраверсійною видається ситуація з коефіцієнтами вагової значущості компонент фінансової безпеки транспортної галузі, для якої ваговий коефіцієнт боргової безпеки становив 4,6 %, а грошової безпеки – 23,2 %. Примітно, що інвестиційна безпека мала вагомий вплив

на забезпечення фінансової стійкості усіх пріоритетних галузей національного господарства, крім промислового сектору, для якого коефіцієнт вагової значущості становив 2,8 %.

Фінансова безпека промислового сектору України протягом 2010–2020 рр. неповністю забезпечувала досягнення економічних інтересів країни, регіонів загалом і самих суб'єктів господарювання зокрема. Стан фінансової безпеки пріоритетної галузі національної економіки України можна оцінити як помірний із погіршенням показників практично за всіма параметрами у 2010 р., 2014–2015 рр. і 2020 р. (рис. 1).

Середнє значення рівня фінансової безпеки за досліджуваний період становило 68,4 %. У 2017–2019 рр. відбулося незначне посилення фінансової безпеки на 1,1 в.п. (з 73,4 % у 2017 р. до 74,2 % у 2019 р.). Натомість у 2020 р. спостерігалось послаблення фінансової безпеки промислового сектору України до 61,6 % (на 16,1 в.п.). Середньорічний темп зростання рівнів фінансової безпеки промислового сектору України становив 0,03 в.п. Тенденція фінансової безпеки промислового сектору України сформувалась в умовах скорочення попиту на вітчизняну промислову продукцію, зростання витрат на імпорتنу сировину та матеріали в умовах високої енерго- та матеріалоемності виробництва, низького рівня технологічного розвитку та втрати промислових потужностей та інфраструктури внаслідок збройної агресії з боку РФ проти України.

Загалом рівень фінансової безпеки сільського господарства України за 2010–2020 рр. і за основними параметрами був нижче помірному, що свідчить про високі ризики прояву масштабних дестабілізаційних явищ у розвитку національної економіки у довгостроковій перспективі, а також послабленні економічної безпеки країни, особливо продовольчої.

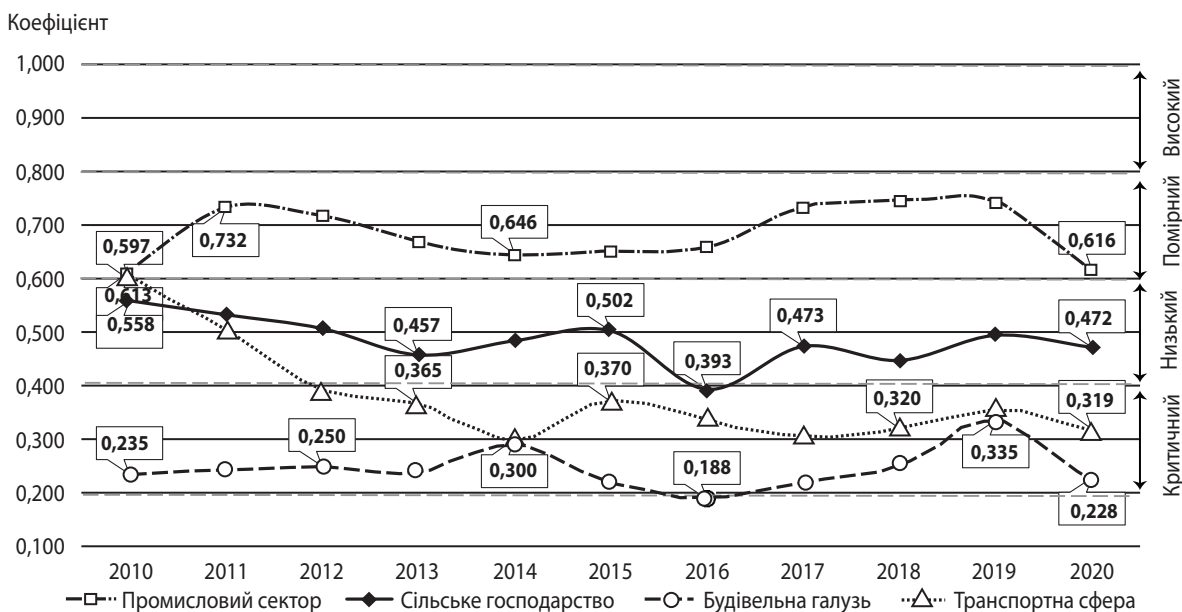

Рис. 1. Рівні фінансової безпеки пріоритетних галузей національної економіки України: інтегральний підхід, 2010–2020 рр.

Джерело: авторські розрахунки

Так, за досліджуваний період середній рівень фінансової безпеки сільського господарства України становив 48,4 %, а середньорічний темп послаблення – 0,87 в.п. У 2016 р. спостерігалось найбільше послаблення фінансової безпеки галузі за досліджуваний період (до 39,3 %), що пояснюється невеликими обсягами державної фінансової підтримки (пряма бюджетна підтримка у 2016 р. становила 50,0 млн грн лише для галузі тваринництва) та незначними за обсягами преференціями зі сплати ПДВ через запровадження перехідних умов у застосуванні виробниками сільськогосподарської продукції спеціального режиму його оплати.

Основними тригерами послаблення фінансової безпеки сільськогосподарської галузі стали висока зношеність основних засобів, надмірне проникнення імпортованої продукції на внутрішній ринок і витіснення з нього українських виробників сільськогосподарської продукції, втрата інвестиційного потенціалу, низький рівень імпортозаміщення у агропромисловому комплексі, а також несприятлива цінова кон'юнктура на світових продовольчих ринках.

Як критичний протягом 2010–2020 рр. можна оцінити рівень фінансової безпеки будівельної галузі економіки України (середнє значення рівня фінансової безпеки галузі становило 24,5 %) через постійний дефіцит державної бюджетної допомоги та пов'язаного з цим суттєвого боргово-го навантаження на галузь, а також не достатній розвиток довгострокового інвестиційного кредитування. У 2015–2016 рр. відбулося значне послаблення фінансової безпеки пріоритетної галузі національної економіки України на тлі скорочення обсягів капітальних інвестицій, незрілості фінансово-кредитної системи фінансувати будівництво промислової та соціальної інфраструктури. Примітно, що у 2020 р. рівень фінансової безпеки будівельної галузі зменшився на 31,9 в.п. (до 22,8 %) порівняно з 2019 р. і на 21,3 в.п. порівняно з 2014 р. Середньорічний темп послаблення фінансової безпеки галузі за 2010–2020 рр. становив 0,07 в.п. Серед основних причин послаблення варто виділити незначний інвестиційний потенціал галузі, відсутність фінансування програм розвитку галузі, державних замовлень на будівництво промислових та інших критично важливих об'єктів, відсутність інформаційно-організаційного забезпечення щодо проведення тендерів на будівництво промислових об'єктів, житлового будівництва і об'єктів соціально-культурного призначення.

Рівень фінансової безпеки транспортної галузі економіки України протягом 2010–2020 рр. оцінюється як незадовільно-критичний (середнє значення становило 37,9 %). Попри відносне покращення окремих індикаторів фінансової безпеки транспортної галузі у 2015 р. (на 23,3 в.п. до 37,0 % порівняно з 2014 р.) та у 2019 р. (на 10,6 в.п. до 35,4 % порівняно з 2018 р.), низька конкурентоспроможність вітчизняних суб'єктів господарювання, незначна частка транспортних послуг у експорті країни, розбалансування зовнішньоекономічної діяльності в нестабільних умовах розвитку світової економіки, торговельної війни та збройної агресії з боку РФ призвели до її щорічного послаблення на 2,78 в.п. Примітно, що транспортна галузь серед інших пріоритетних галузей національної економіки України має значний потенціал до посилення фінансової

безпеки за умови технологічної модернізації, нарощення експортного потенціалу та раціональної диверсифікації транспортних потоків задля збереження своїх позицій на ринку логістичних послуг і забезпечення конкурентних переваг.

Висновки. Отже, незадовільні рівні фінансової безпеки пріоритетних галузей національної економіки України, що спостерігались протягом 2010–2020 рр., обумовлюють необхідність визначення стратегічного курсу проактивної державної політики у сфері забезпечення фінансової безпеки з акцентом на гарантування фінансово-економічної резилентності від зовнішніх і внутрішніх викликів та загроз економічним інтересам суб'єктів господарювання галузей, збереження і розвиток економічної потужності пріоритетних галузей з урахуванням цілей збалансованого розвитку країни, орієнтація на високий рівень фінансової автономії пріоритетних галузей національної економіки.

Перспективи подальших наукових досліджень стосуються формування рекомендацій відносно зміцнення фінансово-економічної безпеки пріоритетних галузей економіки України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Буколова В. В. Обґрунтування вибору первинних показників для оцінювання соціально-економічної безпеки регіону. *Економіка і регіон*. 2018. № 1. С. 21–28.
2. Васильців Т. Г., Уразалієв Р. М. Узагальнення концептуальних основ економічної безпеки підприємства. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2011. Вип. 21.2. С. 153–158.
3. Васильців Т. Г., Ярошко О. Р. Фінансова безпека підприємства: місце в системі економічної безпеки та пріоритети посилення на посткризовому етапі розвитку економіки. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2011. Вип. 21.2. С. 132–136.
4. Васильчак С. В., Куницька-Іляш М. В., Дубина М. Р. Використання криптовалют в сучасних економічних системах України: перспективи та ризики. *Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій. Серія «Економічні науки»*. 2017. Том 19. Вип. 76. С. 19–25.
5. Дмитренко В. І. Оцінювання стану економічної безпеки підприємств будівельної галузі як складової національної економіки держави. *Ефективна економіка*. 2012. № 8. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8153>
6. Довбня С. Б., Гічова Н. Ю. Діагностика рівня економічної безпеки підприємства. *Фінанси України*. 2008. № 4. С. 88–97.
7. Дяченко К. С. Методичні підходи до оцінки рівня економічної безпеки підприємств будівельної галузі. *Технологічний аудит і резерви виробництва*. 2015. № 4–5 (24). С. 31–36.
8. Козаченко Г. В., Погорелов Ю. С., Герасименко Л. В. Оцінювання економічної безпеки держави з використанням конструкторного підходу. *Бізнес Інформ*. 2020. № 9. С. 44–55.
9. Лупак Р. Л., Дідич А. М. Економічні основи забезпечення конкурентоспроможності підприємства в умовах ринкових відносин. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2010. Вип. 20.6. С. 248–252.
10. Марущак С. М. Методика оцінки рівня економічної безпеки підприємства на основі теорії нечітких множин. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2011. № 5. Т. 1. С. 16–21.

11. Фролова Л. В., Роженко О. В. Методичні підходи до оцінювання економічної безпеки підприємства. *Актуальні проблеми економіки*. 2016. № 3 (177). С. 199–209.

12. Харазішвілі Ю. М. Методологічні підходи до оцінки рівня економічної безпеки країни. *Наука та наукознавство*. 2014. № 4. С. 44–57.

13. Berezivskiy Y., Zbarsky V., Zbarska A. Integral evaluation as the basis of analytical support for managing the competitiveness of socially-oriented retailers. *Accounting*. 2021. No. 7 (4). P. 825–836.

14. Lupak R., Boiko R., Kynytska-Iliash M., Vasylytsiv T. State Management of Import Dependency and State's Economic Security Ensuring: New Approaches to Evaluating and Strategizing. *Accounting*. 2021. Vol. 7. Issue 4. P. 855–864.

REFERENCES

Berezivskiy, Y., Zbarsky, V., and Zbarska, A. "Integral evaluation as the basis of analytical support for managing the competitiveness of socially-oriented retailers". *Accounting*, no. 7(4) (2021): 825-836.

Bukolova, V. V. "Obgruntuvannya vyboru pervynnykh pokaznykiv dlia otsiniuvannya sotsialno-ekonomichnoi bezpeky rehionu" [Justification of the Choice of Primary Indicators for Assessing the Socio-economic Security of the Region]. *Ekonomika i rehion*, no. 1 (2018): 21-28.

Diachenko, K. S. "Metodychni pidkhody do otsinky rivnia ekonomichnoi bezpeky pidpriemstv budivelnoi haluzi" [Methodical Approaches to Assessing the Level of Economic Security of Enterprises in the Construction Industry]. *Tekhnologicheskyy audit i rezervy proizvodstva*, no. 4-5(24) (2015): 31-36.

Dmytrenko, V. I. "Otsiniuvannya stanu ekonomichnoi bezpeky pidpriemstv budivelnoi haluzi yak skladovoi natsionalnoi ekonomiky derzhavy" [Assessment of the State of Economic Security of Enterprises in the Construction Industry as a Component of the National Economy of the State]. *Efektivna ekonomika*. 2012. <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8153>

Dovbnia, S. B., and Hichova, N. Yu. "Diahnostyka rivnia ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva" [Diagnostics of the Level of Economic Security of the Enterprise]. *Finansy Ukrainy*, no. 4 (2008): 88-97.

Frolova, L. V., and Rozhenko, O. V. "Metodychni pidkhody do otsiniuvannya ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva" [Methodical Approaches to the Assessment of Economic Security of the Enter-

prise]. *Aktualni problemy ekonomiky*, no. 3(177) (2016): 199-209.

Kharazishvili, Yu. M. "Metodolohichni pidkhody do otsinky rivnia ekonomichnoi bezpeky krainy" [Methodological Approaches to Assessing the Level of Economic Security of the Country]. *Nauka ta naukoznavstvo*, no. 4 (2014): 44-57.

Kozachenko, H. V., Pohorelov, Yu. S., and Herasymenko, L. V. "Otsiniuvannya ekonomichnoi bezpeky derzhavy z vykorystanniam konstruktivnoho pidkhodu" [Assessing the Economic Security of Ukraine Using the Construct Approach]. *Biznes Inform*, no. 9 (2020): 44-55.

Lupak, R. et al. "State Management of Import Dependency and State's Economic Security Ensuring: New Approaches to Evaluating and Strategizing". *Accounting*, vol. 7, no. 4 (2021): 855-864.

Lupak, R. L., and Didych, A. M. "Ekonomichni osnovy zabezpechennia konkurentospromozhnosti pidpriemstva v umovakh rynkovykh vidnosyn" [Economic Foundations of Ensuring the Competitiveness of the Enterprise in the Conditions of Market Relations]. *Naukovyy visnyk NLTU Ukrainy*, no. 20.6 (2010): 248-252.

Marushchak, S. M. "Metodyka otsinky rivnia ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva na osnovi teorii nechitkykh mnozhyn" [Methodology for Assessing the Level of Economic Security of an Enterprise Based on the Theory of Fuzzy Sets]. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu*, vol. 1, no. 5 (2011): 16-21.

Vasylychak, S. V., Kynytska-Iliash, M. V., and Dubyna, M. R. "Vykorystannia kryptovaliut v suchasnykh ekonomichnykh systemakh Ukrainy: perspektyvy ta ryzyky" [The Use of Cryptocurrencies in Modern Economic Systems of Ukraine: Prospects and Risks]. *Naukovyy visnyk Lvivskoho natsionalnoho universytetu veterynarnoi medytsyny ta biotekhnolohii. Seriya «Ekonomichni nauky»*, vol. 19, no. 76 (2017): 19-25.

Vasylytsiv, T. H., and Urazaliiev, R. M. "Uzahalnennia kontseptualnykh osnov ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva" [Generalization of the Conceptual Foundations of Economic Security of the Enterprise]. *Naukovyy visnyk NLTU Ukrainy*, no. 21.2 (2011): 153-158.

Vasylytsiv, T. H., and Yaroshko, O. R. "Finansova bezpeka pidpriemstva: mistse v systemi ekonomichnoi bezpeky ta priorytety posylennia na postkryzovomu etapi rozvytku ekonomiky" [Financial Security of the Enterprise: Place in the System of Economic Security and Priorities of Strengthening at the Post-crisis Stage of Economic Development]. *Naukovyy visnyk NLTU Ukrainy*, no. 21.2 (2011): 132-136.

Стаття надійшла до редакції 01.08.2022 р.